

- наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства, история правовых учений» / А.С. Туманова; Академия управления МВД Российской Федерации. – М., 2003. – 34 с.
2. Барщевский М.Ю. Очерки адвокатуры / М.Ю. Барщевский // Обозреватель. – 1997. – № 3 (86). – С. 5–6.
  3. Ямпольская Ц.А. Общественные организации и развитие советской социалистической государственности / Цецилия Абрамовна Ямпольская. – М.: Юрид. лит., 1965. – 197 с.
  4. Щиглик А.И. Закономерности становления и развития общественных организаций в СССР. Политико-правовое исследование / Арон Исаакович Щиглик. – М.: Наука, 1977. – 253 с.
  5. Адміністративне право України: підручник / [Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
  6. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
  7. Ківалов С.В. Адміністративне право України: підручник / Сергій Васильович Ківалов. – Одеса: Юридична література, 2003. – 896 с.
  8. Додіна Є.Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / Є.Є. Додіна; Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2002. – 21 с.
  9. Ємець Л.О. Публічне управління неpolітичними об'єднаннями громадян (адміністративно-правове дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / Л.О. Ємець; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2009. – 20 с.
  10. Вашук О.М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право» / О.М. Вашук; НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2004. – 17 с.
  11. Новіков М.М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадського суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / М.М. Новіков; Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2002. – 18 с.
  12. Гончар И. Под эгидой юридического сообщества / Ирина Гончар // Юридическая практика. – №47 (622), 24 ноября 2009 года. – С. 16–17.

УДК 342:347.136(477)

## ЮРИДИЧНО ЗНАЧИМІ ДІЇ ЯК ПРАВОВА ФОРМА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Меліхова О.Ю., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет*

У статті досліджується роль юридично значимих дій у системі правових форм публічного адміністрування, аналізуються їх види та особливості використання в процесі публічного адміністрування в сфері юридичної науки в Україні, пропонується авторське визначення поняття «юридично значимих дій» як правової форми публічного адміністрування в сфері юридичної науки.  
*Ключові слова:* атестаційна діяльність, правові форми публічного адміністрування, публічне адміністрування, реєстраційна діяльність, експертна діяльність, юридична наука, юридично значимі дії.

Мелихова О.Ю. ЮРИДИЧЕСКИ ЗНАЧИМЫЕ ДЕЙСТВИЯ КАК ПРАВОВАЯ ФОРМА ПУБЛИЧНОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ В УКРАИНЕ: АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследуется роль юридически значимых действий в системе правовых форм публичного администрирования, анализируются их виды и особенности использования при осуществлении публичного администрирования в сфере юридической науки в Украине, предлагается авторское определение понятия «юридически значимых действий» как правовой формы публичного администрирования в сфере юридической науки в Украине.

*Ключевые слова:* аттестационная деятельность, правовые формы публичного администрирования, публичное администрирование, регистрационная деятельность, экспертная деятельность, юридическая наука, юридически значимые действия.

Melikhova O.Y. LEGAL ACTIONS, AS A LEGAL FORM OF GOVERNMENT IN THE FIELD OF LEGAL SCIENCE IN UKRAINE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL CHARACTERISTICS / Zaporizhzhya national university, Ukraine

This article examines the role of legal actions in the legal form of government, examines their types and characteristics of the exercise of state administration in the field of legal science in Ukraine, proposed the author's definition of "legally significant acts" as a legal form of government in the field of legal science in Ukraine.

*Key words:* appraisal, legal forms of governance, public administration, registration, examination, jurisprudence, legally significant acts.

Зміст юридичної науки, множинність суб'єктів адміністрування нею, особливості їх правового статусу дозволяють вести мову про наявність розмаїття форм управління юридичною наукою, однак далеко не всі з них мають юридичне значення. Адміністративно-правовому регулюванню підлягають саме правові форми діяльності публічної адміністрації, що обумовлює науковий інтерес вчених-адміністративістів до їх класифікації та аналізу. Безперечно, серед правових форм діяльності публічної адміністрації в сфері юридичної науки в Україні превалюючими є прийняття нормативних та індивідуальних актів публічного адміністрування, однак це не припиняє роль і значення інших юридично значимих дій. Суб'єкти публічної адміністрації в межах своїх повноважень здійснюють різноманітні види діяльності, які мають юридичне значення і дослідження потенціалу яких є безумовно актуальним на сучасному етапі державно-правових реформ в Україні.

Варто зазначити, що на доктринальному рівні відсутні комплексні дослідження юридично значимих дій як правової форми публічного адміністрування у сфері юридичної науки в Україні. В адміністративно-правовій доктрині юридично значимі дії, не пов'язані з прийняттям правових актів та укладанням адміністративних договорів, виділяються як самостійна правова форма діяльності публічної адміністрації в працях В. Авер'янова, Д. Бахраха, Ю. Битяка, Ю. Ведернікова, Ю. Дмитрієва, С. Ківалова, Ю. Козлова, В. Колпакова, Т. Коломосьць, О. Кузьменко, С. Стеценка, В. Столбового, В. Шкарупи, О. Якуби і ряду інших. Однак вчені-адміністративісти наводячи різноманітні приклади відповідних дій з боку публічної адміністрації (реєстраційні дії, дозвільні дії, контрольно-наглядові дії тощо), не приділяють їм достатньої уваги, зосереджуючись переважно на дослідженні домінуючих різновидів правових форм діяльності органів публічної адміністрації – прийняття правових актів та укладання адміністративних договорів.

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб на підставі опрацювання різноманітних наукових, навчальних та публіцистичних джерел охарактеризувати види юридично значимих дій як правової форми публічного адміністрування в сфері юридичної науки та запропонувати авторське визначення поняття «юридично значимі дії».

У літературі з теорії державного управління існує декілька підходів до класифікації форм управління, що спричиняють правові наслідки. Заслуговує на окрему увагу позиція Г. Атаманчука, який розглядає правові форми державно-управлінської діяльності як зовнішні, постійно та типізовано фіксовані вираження (прояви) практичної активності державних органів, за допомогою яких фіксуються управлінські рішення і дії, що мають юридичний сенс, а саме діяльність щодо встановлення та застосування правових норм [1, 244].

Адміністративно-правова доктрина містить різноманітні класифікації правових форм діяльності публічної адміністрації. Так, наприклад, в Академічному курсі з адміністративного права за загальною редакцією В. Авер'янова під правовими формами державного управління розуміються способи зовнішнього вираження діяльності органів виконавчої влади,

використання яких спричиняє виникнення конкретного юридичного результату, а саме: видання правових актів управління (нормативного та індивідуального характеру), укладання адміністративних договорів та вчинення інших юридично значущих дій. Разом із тим автори зазначають, що до такої форми управління, як «здійснення юридично значущих дій», належать насамперед різні реєстраційні дії, атестація, складання протоколу про адміністративні правопорушення тощо [2, 277-279].

Т. Коломоець до правових форм діяльності публічної адміністрації, які безпосередньо викликають правові наслідки, відносить: адміністративну нормотворчість, прийняття адміністративних актів (індивідуальних актів суб'єктів публічної адміністрації), укладання адміністративних договорів та здійснення реєстраційних та інших юридично значимих дій [3, 172-173]. Схожої точки зору дотримуються В. Колпаков та О. Кузьменко, які пропонують виділити такі правові форми управління: а) видання нормативно-правових актів управління; б) видання ненормативних актів управління; в) укладання адміністративних договорів; г) здійснення реєстраційних та інших юридично значимих дій [4, 202].

С. Стеценко до зовнішніх проявів конкретних дій органів виконавчої влади, які спричиняють юридичні наслідки, відносить: видання нормативних актів управління, видання індивідуальних актів управління, укладання адміністративних договорів, здійснення юридично значущих дій. При цьому зазначається, що здійснення юридично значущих дій – це підзаконні дії органів виконавчої влади чи їхніх посадових осіб, що призводять до певних юридичних наслідків і серед яких можна виділити реєстрацію, ліцензування, атестацію, акредитацію тощо [5, 166-168].

С. Ківалов також пропонує виділити чотири основні правові форми державного управління, а саме: 1) видання нормативних актів управління; 2) видання індивідуальних актів управління; 3) укладання адміністративних договорів; 4) вчинення юридично-значимих дій. У даному контексті вчинення юридично значущих дій розглядається як діяльність, що здійснюється на підставі законів та інших підзаконних нормативних актів та спрямована на виникнення певних юридичних наслідків та до таких дій віднесено державну реєстрацію, видання офіційних документів, ліцензування, складання адміністративного протоколу тощо [6, 176-178].

Ю. Ведерніков, В. Шкарупа пропонують дещо іншу класифікацію правових форм управління (щоправда, називають їх формами здійснення виконавчої діяльності), а саме: за замістом виділяють – правотворчу та правозастосовчу форми [7, 24].

Своєрідну класифікацію правових форм пропонує О. Якуба, виділяючи серед них: правовстановчу, правовиконавчу та правоохоронну, яка іноді виступає як юрисдикційна (застосування уповноваженими органами адміністративних санкцій) [8, 130].

В. Столбовий серед правових форм управління пропонує виділити такі їх види: а) встановлення норм права; б) застосування норм права; в) укладання адміністративних договорів; г) здійснення реєстраційних та інших юридично значимих дій [9, 56].

Цікавими також є наукові позиції російських вчених-адміністративістів щодо різновидів правових форм публічного адміністрування. Так, Ю.Дмитрієв зазначає, що суб'єкти державного управління застосовують різні правові форми управління, серед яких основними є нормативні та ненормативні акти органів виконавчої влади та інших уповноважених суб'єктів, адміністративні договори, а також юридично значимі дії посадових осіб суб'єктів державного управління, які не мають матеріального вияву у формі правового акта [10, 249].

Ю. Козлов за ступенем юридичного вираження пропонує поділити правові форми державного управління на основні (видання правових актів) та ті, які базуються на них, тобто спричиняють певні юридичні наслідки чи мають певну юридичну спрямованість (реєстраційні, дозвільні, наглядові тощо) [11, 225-226].

Аналіз доктринальний та нормативних-правових джерел дозволяє віднести до юридично значимих дій, як правової форми публічного адміністрування в сфері юридичної науки в Україні установчу, реєстраційну, атестаційну, експертну та юрисдикційну діяльність вповноважених суб'єктів публічної адміністрації.

**Установча діяльність** органів публічної адміністрації в сфері юридичної науки в Україні полягає у створенні або припиненні суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері юридичної науки, а також їх структурних підрозділів. До установчих повноважень у сфері юридичної науки в Україні належать: створення, реорганізація та ліквідація Президентом України центральних органів виконавчої влади (в тому числі наділених владними повноваженнями в сфері юридичної науки); створення та реорганізації державних наукових установ, які повністю або частково фінансуються з державного бюджету (в тому числі в сфері юридичної науки); відкриття та закриття аспірантури, ад'юнктури та докторантури у вищих навчальних закладах III-IV рівня акредитації, науково-дослідних установах; формування Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України мережі спеціалізованих вчених та експертних рад, а також утворення апеляційних комісій щодо присудження наукових ступенів чи присвоєння вчених звань або їх позбавлення. Різновидами установчої діяльності також можна вважати діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо формування кадрового складу учасників адміністративно-правових відносин у сфері юридичної науки в Україні.

**Реєстраційна діяльність** як різновид правової форми публічного адміністрування в сфері юридичної науки в Україні – це офіційна фіксація відомостей чи об'єктів у сфері юридичної науки, яка полягає в наданні їм легального статусу та здійснюється суб'єктами публічної адміністрації з метою обліку та контролю у відповідній сфері. До видів реєстраційної діяльності в сфері юридичної науки в Україні варто віднести: затвердження переліку наукових спеціальностей; затвердження паспортів наукових спеціальностей; затвердження переліку наукових фахових видань України (друкованих та електронних) та механізму визнання фаховими наукових праць, опублікованих у наукових виданнях інших держав; затвердження типових програм кандидатських іспитів тощо. Крім того, різновидом реєстраційної є діяльність, пов'язана з перереєстрацією аспірантури, ад'юнктури та докторантури у вищих навчальних закладах III-IV рівня акредитації та науково-дослідних установах (крім установ, підпорядкованих Національній академії наук України), яка здійснюється Атестаційною колегією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (рішення колегії затверджується наказом МОНмолодьспорту України).

**Атестаційна діяльність** суб'єктів публічної адміністрації в сфері юридичної науки в Україні – це діяльність щодо присудження вчених ступенів кандидата та доктора юридичних наук за спеціальністю. Порядок проведення державної атестації наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації регулюється Положенням „Про затвердження порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 року, Положенням про спеціалізовану вчену раду, затвердженим Наказом МОНмолодьспорту від 14.09.2011 року, Положенням про експертну раду з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, затвердженим Наказом МОНмолодьспорту від 14.09.2011 року, Положенням про атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, затвердженим Наказом МОНмолодьспорту від 14.09.2011 року.

Наукові ступені доктора і кандидата наук присуджують спеціалізовані вчені ради за результатами прилюдного захисту дисертацій. Спеціалізована вчена рада в місячний строк після захисту надсилає МОНмолодьспорту перший примірник дисертації з двома примірниками її облікової картки та атестаційну справу здобувача наукового ступеня. МОНмолодьспорту проводить експертизу дисертаційних робіт, розгляд атестаційних справ здобувачів та видачу дипломів доктора і кандидата наук на підставі рішень спеціалізованих вчених рад та атестаційного висновку МОНмолодьспорту. Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукових ступенів доктора або кандидата наук набирає чинності з дня прийняття МОНмолодьспорту рішення про видачу відповідного диплома.

Різновидами атестаційної діяльності суб'єктів публічної адміністрації в сфері юридичної науки в Україні можна також вважати переатестацію і нострифікацію.

**Експертна діяльність** у сфері юридичної науки в Україні – це діяльність органів публічної адміністрації, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка наукового рівня об'єктів експертизи і підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів.

Одним із видів експертної діяльності в сфері юридичної науки в Україні є експертиза дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора юридичних наук. Експертизу дисертацій здійснює МОНмолодьспорту за участю експертних рад. Експертна рада відповідно до покладених на неї завдань бере участь у проведенні експертизи захищених дисертацій, якщо: дисертація містить таємну інформацію; дисертація надійшла до МОНмолодьспорту в порядку переатестації; здобувач наукового ступеня кандидата наук не має повної вищої освіти в галузі, з якої підготовлено дисертацію; здобувач наукового ступеня за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) не є науковим або науково-педагогічним працівником, за винятком випадків, коли тема дисертації відповідає напряму професійної діяльності. Положенням „Про затвердження порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 року передбачено також проведення попередньої експертизи дисертацій (проводиться організацією, де виконувалася дисертація або до якої був прикріплений здобувач) та повторної експертизи дисертацій (здійснюється МОНмолодьспорту).

Різновидом експертної діяльності в сфері юридичної науки в Україні також є державна наукова експертиза, правові основи якої закріплені в Законі України „Про наукову та науково-технічну експертизу” від 10 лютого 1995 року. Так, Національна академія правових наук України у відповідності до Статуту проводить наукову експертизу проектів законів та інших нормативно-правових актів. Згідно зі своїм Статутом Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України надає експертну та науково-консультативну допомогу органам державної влади та місцевого самоврядування. У цьому контексті окремо варто вести мову про Інститут законодавства при Верховній Раді України, одним із завдань якого є проведення наукової експертизи проектів законодавчих актів України.

**Юрисдикційна діяльність** у сфері юридичної науки – це діяльність суб’єктів публічної адміністрації, яка спрямована на вирішення справ щодо правопорушень у сфері юридичної науки та полягає в застосуванні адміністративних заходів. Так, відповідно до Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 року, у разі порушення спеціалізованою вченою радою вимог нормативно-правових актів з питань присудження наукових ступенів доктора або кандидата наук МОНмолодьспорту може вжити відповідних заходів у межах своїх повноважень аж до скасування рішення ради. Скасування МОНмолодьспорту рішення спеціалізованої вченої ради щодо дисертаційної роботи тягне за собою вжиття відповідних заходів аж до зупинення діяльності ради на строк, що встановлюється МОНмолодьспорту. До різновидів юрисдикційної діяльності суб’єктів публічної адміністрації у сфері юридичної науки в Україні також варто віднести позбавлення наукового ступеня. Так, особи, яким присуджено наукові ступені, можуть бути позбавлені цих ступенів МОНмолодьспорту на підставі клопотань, поданих спеціалізованими вченими радами, де проводився захист дисертацій. Питання про позбавлення наукового ступеня порушується у випадку, коли до ради надійшли матеріали, які дають для цього підставу. Порядок порушення питання про позбавлення наукового ступеня врегульований Положенням про спеціалізовану вчену раду, затвердженим Наказом МОНмолодьспорту від 14.09.2011 року.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що юридично значимі дії, як правова форма публічного адміністрування в сфері юридичної науки – це виконавчо-розпорядча діяльність суб’єктів публічної адміністрації, яка спричиняє юридичні наслідки та спрямована на вирішення конкретних справ адміністративного характеру та видання офіційного документа.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: курс лекций / Григорий Васильевич Атаманчук. – [4-е изд., стер.]. – М.: Омега – Л, 2006. – 584 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: / [Битяк Ю.П., Колпаков В.К., Лук'янець Д.М та ін.; ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – Т.1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.

3. Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: [підручник] / Тетяна Олександрівна Коломоець. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: [підручник] / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 537 с.
5. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: [навчальний посібник] / Семен Григорович Стеценко. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.
6. Административное право Украины: [ученик] / [Аверьянов В.Б., Додин Е.В., Пахомов И.Н. и др]; под общей ред. С.В. Кивалова. – Х.: Одиссей, 2005 – 880 с.
7. Ведерніков Ю.А. Адміністративне право України: [навчальний посібник] / Ю.А. Ведерніков, В.К. Шкарупа. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 334 с.
8. Якуба О.М. Советское административное право (Общая часть) / Ольга Мироновна Якуба. – К.: Вища школа, 1975. – 232 с.
9. Столбовий В.М. Адміністративне право України: посібник [для підготовки до іспитів] / Володимир Миколайович Столбовий. – К.: КНТ, 2009. – 150 с.
10. Дмитриев Ю.А. Административное право: [учебник] / Ю.А.Дмитриев, И.А. Полянский, Е.В. Трофимов. – М.: Эксмо, 2009. – 928 с.
11. Алехин А.П. Административное право РФ: [учебник] / А.П. Алехин, А.А. Кармолицкий, Ю.М. Козлов. – М.: ЗЕРЦАЛО, 1996. – 540 с.

УДК 342.2 (437.1)

## ДЕРЖАВНА ВЛАДА, УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАН У ТЕРМІНОЛОГІЇ ЧЕСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Митровка Я.В., к.ю.н., доцент

*Ужгородський національний університет*

У статті досліджується поняття державної влади, державного управління та органу влади в конституційному та адміністративному праві Чеської Республіки. Подано визначення державної влади та державного управління провідними чеськими вченими-правознавцями. Проаналізовано підходи до тлумачення цієї проблеми.

*Ключові слова:* державна влада, державне управління, орган державної влади, Чеська Республіка.

Митровка Я.В. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ВЛАСТЬ, УПРАВЛЕНИЕ И ОРГАН В ТЕРМИНОЛОГИИ ЧЕШСКОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ / Ужгородский национальный университет, Украина

В научной статье исследуется понятие государственной власти, государственного управления и органа власти в конституционном и административном праве Чешской Республики. Даны определения понятия государственная власть и государственное управление ведущими чешскими учеными-правоведами. Проанализированы подходы к толкованию этой проблемы.

*Ключевые слова:* государственная власть, государственное управление, орган государственной власти, Чешская Республика.

Mitrovka Y.V. STATE POWER, MANAGEMENT AND ORGAN, IN TERMINOLOGY OF THE CZECH LEGAL SCIENCE / Uzhgorod national university, Ukraine

In a scientific article explores the concept of state, government and authority in constitutional and administrative law of the Czech Republic. Given the definition of state power and public administration leading Czech scientists. Approaches to the interpretation of this problem.

*Key words:* government, public administration, public authority, Czech Republic.

Фундаментальними для української правової науки є дослідження її понятійно-категоріального апарату. Оглядаючи цю проблему, можна зробити висновок, що українська юридична наука ґрунтується здебільшого на основі внутрішніх (вітчизняних) досліджень та порівняльних дослідженнях з російськими науковцями. Разом із тим залишається малодослідженим зарубіжна наука, зокрема європейська. Автором пропонується розглянути поняття, які вживаються при характеристиці державного ладу в правових джерелах Чеської Республіки.